

פרק א: הטהרה – כללי

- א. לטמא-מת מותר להכנס להר הבית; מן התורה מותר לו להכנס עד לעזרה, וחכמים אסרו עליו להכנס לחיל – המקום המקיף את העזרות.
- ב. הטמאים בטומאות היוצאות מן הגוף, שיפורטו להלן, אסורים להכנס להר הבית.
- ג. דינים אלו נוהגים גם כיום, כשבית-המקדש חרב, ולכן בכדי להכנס להר הבית צריך להטהר מן הטומאות, כפי שיתבאר להלן.
- ד. מטומאת-מת אין אנו יכולים להטהר כיום, ולכן, גם לאחר הטהרה אסור לנו להכנס לפנים מן החיל.
- ה. מותר להכנס להר הבית בבגדים טמאים.
- ו. מעיקר הדין גם הנשים יכולות להטהר ולהכנס להר הבית בתנאים מסוימים. אך כבר הארכנו לבאר (בחלק עיקרי-ההלכה) את הבעיות הקשות הכרוכות בכך, והעלנו שלעת-עתה יבנסו להר הבית רק הגברים. על כן, בחלק זה לא הבאנו כלל הלכה למעשה בענייני נשים.

פרק ב: הטהרה לגברים

זב ובעל-קרי אסורים להבנס להר הבית מן התורה.

א. חשש זיבה

א. אדם רגיל אינו צריך לחשוש לזיבה. אמנם, הרוצה לטבול לטהרת זיבה לפני שעולה להר הבית בפעם הראשונה, תבוא עליו ברכו^א (-שמא פעם היה זב ולא שם אל ליבו). טבילת זב היא דוקא במעיין מים חיים.

ב. אדם שחלה אי פעם וחושש שראה זוב, או מי שעבר טיפול רפואי במקום הערזה, ישאל שאלת חכם כיצד להטהר, משום שבטהרת הזב יש הרבה הלכות שאינן מפורטות כאן.

ב. בעל-קרי

א. בעל-קרי נטמא אפילו בכל שהוא^ב. ואפילו אם נעיקרה הטיפה בהרגשה ויצאה שלא בהרגשה – נטמא^ג. על כן, ישים לב שמא אחר הטבילה תצא טיפה כלשהי בלי שירגיש, ובמיוחד בשעת הטלת מים ישים לב אם נתלוותה למי הרגלים טיפה שנמשכה^ד (כלומר, נוזל דביק).

ב. צריך להקפיד להטיל מים בין ראיית הקרי לטבילה, ובמיוחד צריכים להזהר בזה אנשים חלשים, כמו זקן וחולה, כיון שיש חשש שלא יצא כל הקרי מגופו מתחילה^ה.

ג. מן התורה, קרי המטמא הוא נוזל היוצא ע"י קישוי אבר, צבעו לבן והוא נמשך^ו (-כלומר דביק). אמנם, מדרבנן החמירו^ז גם במי שהטיל מים והיה בהם מראה

א. מפי גדולי הוראה.

ב. הלכות אבות הטומאות פ"ה ה"א וכו"מ שם.

ג. ערוך השולחן העתיד, טהרות, קלב יא-יד.

ד. מקראות ח, ב, משנה-אחרונה ושאר מפרשים.

ה. מקראות ת, ד, ביאור-הלכה סימן תרו ד"ה משום.

ו. גדה לה.

ז. מקראות ת, ב.

השונה ממי רגלים (מראה זה אינו שכיח¹) באמצע ההטלה או בסופה, הנראה כאחד משני מראות הללו:

א. מים עכורים – אינם צלולים חזקים. אין זה משנה אם הצבע כהה או בהיר, אלא אם הוא צלול או דהוי, כדוגמת מי ברז היוצאים בלחץ והאוויר נדחק לתוכם שמקבלים מראה לבן ודהוי.

ב. מים חלוקים – שלא יצאו בקילוח אלא בטיפות, אחת אחרי השניה, כמו שקורה למי שמתאפק זמן רב² או כשיש קור גדול ושרירי האמה אינם רפויים (אך צריך לזכור שבמקרים אלו של התאפקות או קור, האדם לא נטמא, משום שזה בתחילת ההטלה, וכמו שבארנו בתחילת הסעיף).

ד. רצוי להסמיך את הטבילה לעליה.

ה. בעל-קרי שנטהר כדי להכנס לחדר הבית צריך טבילה מן התורה. על כן, צריך להקפיד על שלושה דברים: א. שהמקוה יהיה כשר לטבילה דאורייתא (כמו טבילת נדות). ב. לחפוף ולעיין³ כמו שיבואר. ג. להקפיד על כל דיני חציצה⁴.

ו. מיד לאחר טבילתו מותר להכנס לחדר הבית, שהרי טבול-יום מותר בהר הבית.

ז. לכתחילה, לא יתרחץ אחר טבילתו⁵, אמנם גם המקפיד שלא להתרחץ, אם נתלכלך (שלא מחמת מי המקוה עצמם⁶) או הזיע הרבה, מותר להתרחץ⁷. וודאי שמי שכבר התרחץ מותר להכנס לחדר הבית⁸.

ח. קטן מתחת לגיל תשע יכול להכנס ללא טבילה. אלא אם כן יש סיבה לחשוש לזיבה⁹.

ח. תפא"י שם.

ט. רא"ש שם.

י. תוס' נדה סו: ד"ה אם, דרכי טהרה פט"ז בהקדמה.

יא. ב"ק פב.

יב. מקוואות ט, א-ד, ועיין תוס' נדה סו: ד"ה אם.

יג. שו"ע יו"ד רא, ה ברמ"א.

יד. שבת יד. רש"י ד"ה והיו נותנים.

טו. שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קכה.

טז. גר"א שם סקכ"ז, ועיין שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' צו וכן בריש סעיף דיני חציצה אות א.

יז. הלכות מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד.

ג. דיני חפיפה ועיון

- א. צריך לפספס שערותיו ע"י מים חמים, שלא תהיינה רבוקות זו לזו^{יח} (אין צורך בחמים ממש^{יט}).
- ב. לפעמים רוב שערות הזקן קשורות וסבוכות זו בזו – יש להקפיד שלא לטבול כך, עד שיפריד אותן (לפחות את רוב השערות)^כ.
- ג. צריך לרחוץ כל גופו ולהסיר כל לכלוך^{כא}, כמו שיפורט בדיני חציצה.
- ד. החפיפה צריכה להעשות מתוך ישוב הדעת כשאינו ממהר^{כב}.
- ה. החפיפה צריכה להיות סמוכה לטבילה^{כג}. אמנם, העולה להר הבית בשבת, עדיף שיחפוף ביום שישי ויטבול בשבת^{כד} (וכדאי שיטבול גם ביום שישי סמוך לחפיפה), אע"פ שבכך מרחיק את החפיפה מהטבילה^{כה}. וראה לקמן אות ז.
- ו. אחרי החפיפה ולפני הטבילה יעיין בכל גופו ויראה שאין בו חציצה^{כו} (–בעלי משקפיים יקפידו לעשות זאת כשהמשקפיים עליהם), ובמקום שאינו יכול לראות ימשש בידיו^{כז}, ומיד לאחר העיון יטבול^{כח}.
- ז. במקרה שהרחיק את החפיפה מהטבילה, כגון בשבת, יקפיד לעיין היטב^{כט}, ובמיוחד באוכל המתעכב בין השיניים^ל.

ד. דיני חציצה

- א. כל דבר (אפילו קטן) הנמצא על גופו או שערותיו, שזהאדם מקפיד עליו, אפילו רק לפעמים, כגון כשהולך לחתונה – חוצץ^{לא}.

יח. שר"ע יו"ד קצט א-ב וראה ברי השלחן שם ד"ה שער ראשה (בביאורים).

יט. שר"ע שם.

כ. שם קצח, ה. ברי השלחן שם סעיפים לז-לט.

כא. שם קצט, א.

כב. נדה סז, ש"ך יו"ד קצט סק"ו, וראה אגרות משה יו"ד ח"ב פא.

כג. שר"ע שם סעיף ג.

כד. כרלעיל סעיף בעל קרי אות ד.

כה. שר"ע שם סעיף ו.

כו. שר"ע שם סעיף א.

כז. ט"ז שם סק"ד.

כח. שר"ע שם סעיף א וט"ז סק"ג.

כט. שר"ע שם סעיף ו.

ל. שם.

לא. שר"ע יו"ד קצח א וש"ך שם סק"א.

- גם אם אדם זה עצמו אינו מקפיד, כיון שרוב בני אדם מקפידים – בטלה דעתו והרי זה חוצץ^{לב}.
- אם הוא מקפיד בדבר שרוב בני אדם אינם מקפידים בו – לגביו מהווה הדבר חציצה^{לג}.
- ב. צבע שאין בו ממשות כלל, אלא רק מראה, אפילו כשמקפיד עליו – אם אינו יכול להסירו אינו חוצץ^{לד}.
- ג. אדם העובד במקצוע שבו ידיו מלוכלכות דרך קבע, כגון עובד במוסך – צריך להסיר כל לכלוך בדרך שנוהג להסיר לקראת שבת או חתונה, ורשאי לטבול כך אע"פ שנשאר על גופו לכלוך שיש בו ממש ואע"פ שרוב בני אדם מקפידים עליו, משום שכל בני אומנותו אינם מקפידים על כך^{לה}.
- ד. גם בחלקי הגוף שמי המקוה אינם נכנסים אליהם, כגון חלל הפה – החציצה בהם מעכבת. על כן, צריך להזהר שלא יהיו שאריות מזון בין השיניים, משום שהן חוצצות^{לו}.
- ה. באזונים: לכלוך שנראה בחוץ ומקפידים עליו – ינקה^{לז}.
- ו. באף; לכלוך שמקפיד עליו ונמצא במקום שידו של אדם ממשמשת בו, אע"פ שאינו נראה מבחוץ – ינקה^{לח}.
- ז. בעינים – יסיר את ההפרשות היבשות שבתוך העין (-"צואת העין"), וגם את ההפרשות הלחות שיצאו חוץ לעינים^{לט}.
- ח. ינקה הלכלוך שתחת צפרני ידיו עד מקום שידו מגעת. בחלק הבולט מן הבשר צריך לנקות לגמרי^מ. ורצוי לגזוז כדי שיוכל לנקותן היטב, וגם משום שעומדות להגזז^{מא}.

לב. שו"ע שם.

לג. ש"ך שם סק"ב.

לד. ש"ך שם סק"א, ועיין בדי השלחן שם ס"ק קב.

לה. שו"ע שם סעיף י וברמ"א.

לו. נדה סו.

לז. דרכי טהרה פט"ז.

לח. שם.

לט. שו"ע שם סעיף ז.

מ. שם סעיף יח ודרכי טהרה פט"ז.

מא. וכל העומד ליגזז כגזוז רמי. שו"ע שם וש"ך סקכ"ה.

- את צפורני הרגלים ינקה עד שייראו בצורה סבירה^{מב}.
- ט. כנים הנמצאות בשערות יש להסיר, מפני שמקפיד שלא תהיינה. ואם קשה לו מאוד להסיר את כולן – יסיר בכל שיוכל ויטבול^{מד}.
- י. גלדים שעל גבי פצעים, כל שמצטער בהסרתם או שמעונין שישארו עד שירפא הפצע – אינו חייב להסירם^{מד}. גלדים שרובכו ע"י המקלחת ויכול להסירם בקלות – יסירם.
- יא. רטיה – צריך להסיר^{מה}. ואם יש צורך להשאירה – ישאל שאלת חכם^{ממו}.
- יב. קוץ – אם בולט מחוץ לגוף ואין עור שחופה עליו, חוצץ^{מז}.
- יג. קילופי עור, כגון בשפתיים או באצבעות הידים, אם נמפריעים לו – יסירם, אלא אם כן מצטער בהסרתם או שאינו יכול להסיר את כל הקילוף^{מח}.
- יד. סתימה קבועה אינה מהווה חציצה^{מט}. לגבי סתימת זמנית, שיניים תותבות, עזשות מגע, תפריס^{כו} וכו' – ישאל שאלת חכם.

ה. אופן הטבילה

- א. מי המקוה צריכים להגיע לכל מקום בגוף. על כן צריך להקפיד שבשעת הטבילה לא יהיו בגוף קמטים שהמים לא יוכלו להכנס בהם^{נא}.
- ב. "בית הסתרים" כגון הפה והעיניים, אין צריך שיכנסו המים לתוכם, על כן אין צריך לפתוח פיו ועיניו בשעת הטבילה (וראה בסעיף הקודם אות ד)^{נב}.
- ג. אין צורך להגביה רגליו מרצפת המקוה^{נג}.

מב. פתחי תשובה קצח סק"י.

מג. שר"ע שם סעיף מז ועייך דרכי טהרה פט"ז.

מד. שר"ע שם סעיף ט, בדי השלחן סקע"ח.

מה. שר"ע שם סעיף כג.

מו. דרכי טהרה פט"ז ד"ה אגד.

מז. שר"ע שם סעיף יא ובדי השלחן ס"ק צב, צד.

מח. בדי השלחן שם ס"ק קסא ועיי"ש ס"ק שנו.

מט. שם ס"ק קעט.

נ. ראה שם סעיף כג בביאורים ד"ה באגר.

נא. שר"ע שם סעיף לה.

נב. שם סעיף לח, טל.

נג. שם סעיף ל.

ד. לא יעצום עיניו יותר מדי, וכן לא יסגור פיו וכפות ידיו בחזקה, אלא יטבול כשגופו רפוי בטבעיות^{גד}.

ה. בשעת הטבילה ירחיק קצת את ידיו מגופו, וכן יפסק מעט את רגליו, ואת"כ יתכופף מעט כדי שלא יהיו קמטים במקום הערוה. אמנם, לא יעשה דברים אלו בצורה מוגזמת, כדי שלא יווצרו קמטים במקום אחר (-כגון, אם ישחה יותר מדי, יווצרו קמטים בבטן)^{גה}.

ו. רצוי לטבול פעמיים^{גי}.

ו. ברכת הטבילה

א. על הטבילה שלפני עליה להר הבית צריך לברך: "אשר קדשנו במצותיו וציונו על הטבילה". אמנם, בכל מקרה של ספק לא יברך. כגון, אדם שכבר טבל לקריו ובעת טובל שנית לפני שעולה להר הבית, משום שלא הקפיד על דיני חציצה וטבילה או כדי להסמיך טבילה לעליה – לא יברך^{גז}.

ב. כשהמקוה נמצא בחדר נפרד מהמקלחות – יברך מיד אחרי הטבילה^{גח} הראשונה^{גט} (בכיסוי ראש), כשידיו מחבקות את גופו וחוצצות בין הלב לערוה^{גו} והוא מכוסה עד צוארו במים^{גא}, ואח"כ יטבול טבילה שניה^{גב}.

ג. כשהמקוה נמצא יחד עם המקלחות – יצא לחדר שבדרך כלל נמצאים בו רק אנשים לבושים^{גד} ויברך שם לפני הטבילה^{גה} (כאשר ליבו ומקום ערותו מכוסים ויש חציצה ביניהם). במקרה שהמקוה נקי ואין בו זוהמא – יש נוהגים לברך כמו באות ב' אף שהמקלחות צמודות למקוה^{גי}.

גד. שם סעיפים לח, טל.

גה. שר"ע שם סעיף לה.

גו. ט"ז שם סק"ח ודרכי טהרה בתחילת פי"ח.

גז. שאולי יצא ידי חובת חפיפה ברחיצה שלפני הטבילה הראשונה.

גח. יו"ד ר ברמ"א.

גט. כנ"ל בסעיף צורת הטבילה אות ו.

גו. דרישה סימן ר.

גא. שו"ע שם.

גב. שם באה"ט סק"א.

גה. שבת י.

גי. כדו השלחן פח סק"ד.

גז. שיעורי שבט הלוי עמ' שעי סק"ו.

פרק ג: מורא מקדש

”ומקדשי תיראו” – זו מצות עשה לירא מן המקדש, ו”לא מן המקדש אתה ירא אלא ממוי שפקד על המקדש”.

א. כל דיני כבוד בית הכנסת נוהגים בהר הבית. על נזן אין לאכול ולשתות בהר הבית, אין לטייל בו, אין לשוחח בו שיחת חולין, ואין להכנס עם פלאפון מופעל וכל כיוצא בזה.

ב. לא יכנס להר הבית שלא לדבר מצוה, והנכנס על נזנת להתפלל, או אפילו רק גבדי לשהות במקום קדוש זה – הרי זו מצוה.

ג. לא יכנס להר הבית במקלו, ויש מתירים להכנס במקל של כבוד. מי שזקוק למקל בהליכתו, כמו המשתמש בקביים – מותר להכנס כך לזר הבית.

ד. אסור להכנס להר הבית עם כלי זיין (מלבד לצרכי בטחון).

ה. לא יכנס להר הבית במנעלו. מותר להכנס בנעליים שאינן מעור, והמחמיר שלא להכנס בכל נעליים שאין מרגישים בהן את הרצפה – רובא עליו ברכה.

ו. לא יכנס להר הבית כשהוא לבוש רק בבגד הצמוד לגוף שעשוי לספוג את הזיעה, כמו גופיה.

ז. לא יכנס להר הבית עם חגורה שיש בה ארנק (-כמו מה שקרוי פארץ), וכן לא יכנס כשארנק בידו, אבל יכול להכנס כשכסף או ארנק בכיסו ואינם גלויים.

ח. לא יכנס עם תרמיל של אומן שמניח בו כלי תשמישו.

ט. לא יכנס כשהוא מלוכלך באבק, ולא ירקוק בכל הר הבית.

י. לא יכנס להר הבית כדי לקצר בכך את דרכו, אבל כשנכנס להתפלל וכיו”ב – מותר להכנס בצד זה ולצאת מצד אחר, ולכתחילה אף עדיף לעשות כך.

יא. טוב להשתדל להקיף את ההר (מכפנים) דרך ימין.

פרק ד: המקומות המותרים בכניסה

א. בחלק עיקרי ההלכה (פרק ז) הוסברה בקיצור דרך הזיהוי של מקום המקדש והחיל.

שם הובא שהחיל הקיף, כנראה, את כל ה"רמה" המוגבהת הנמצאת היום במרכז הר הבית. ממזרח ל"רמה" זו נמצא מקום עזרת נשים, שאף הוא מוקף ע"י החיל, כפי שניתן לראות בתרשים המובא שם.

ב. כיון שאנו טמאי-מת, על כן, אין להכנס כיום למקום המקדש – העזרה, עזרת נשים והחיל – אלא במקרים יוצאים מן הכלל, כמו לצורך בטחון.

ג. בפועל, הנכנס כיום להר הבית לאחר שנטהר, יכול להלך בחלקים נרחבים בדרום או בצפון – ובלבד שלא יתקרב אל ה"רמה" (וישמור "מרחק בטחון" של כ-12 מטר). בצד המערבי – יש לשים לב ולהזהר בדבר, משום ששם המרחק מן הרמה קטן יחסית.

ובצד המזרחי – שם ניתן להלך רק סמוך לכותל ההר-המזרחי מבפנים, כדי לא להכנס לחיל ולעזרת נשים (לצערנו, לעתים הממונים על המקום אינם מאפשרים להלך שם).

ד. למעשה, מי שאינו מכיר את המקום יתייעץ היטב עם הבקי בדבר, וטוב שבפעם הראשונה שעולה, יתלווה לאדם בקי.